

KIRKE DER FOLK ER

Av Kristin Gunleiksrud Raaum, kirkerådsleder

Vi ikke har noen kirker til overs. Ethvert sted har bruk for kirken sin.

Diskusjonene går - om overtallige kirker for tiden. Argumenter med bakgrunn i lav oppslutning om kirkens virksomhet, har denne enkle logikken: Basert på kirkestatistikken trenger vi færre og færre kirker.

Jeg vil hevde noe annet. Nå, når bånd løsnes mellom kirke og stat, må vi prioritere slik at kulturarven forsterkes. Da trenger vi flere åpne og trygge fellesskap der folk bor, ikke færre. Behovet for kirkens tjenester er økende, ikke minkende – også i en stadig større og mer mangfoldig befolkning. Også i tiden som kommer skal vi være tilstede i alle norske lokalsamfunn og ivareta våre medlemmer i livets faser og ytterpunkter, i glede og liv, i sorg og død. Til dette trenger vi alle kirkebyggene.

Forslaget til kirkebruksplan for Oslo vakte reaksjoner. Den utløste et engasjement om betydningen av kirkene. Laial Ayob forteller om hvordan kirken for henne representerer et åpent hus og en trygg havn. Forfatteren Edvard Hoem spør retorisk i Klassekampen 25. august hva som skjer når klokkeklangen stilner i Groruddalen. Jo, det vil ramme dialog- og integreringsarbeid, det vil ramme diakonalt arbeid og folks identitet, det vil begrense kirkens mulighet til å berøre og være til stede i folks liv. Kirken er «*ein del av ein usynleg sosial vev med tusenårige tradisjonar i dette landet. Når kyrkjene forsvinn, blir vi framande for vår eiga historie,*» skriver Hoem blant annet. Han har rett i sitt utgangspunkt. Vi er i en helt ny situasjon. Vi må velge om vi synes at det er ille å bruke mye penger på gamle kirker eller om vi ser kirkene som en skatt og en tusenårig arv vi kan og skal forvalte.

Det vekker sterke reaksjoner når kirkelige myndigheter lager programmer for avvikling av kirker. Både kirken, kommunale og statlige myndigheter utfordres til å tenke sammen, tenke offensivt og kreativitet. Derfor tror jeg det er klokt av styringsgruppen for kirkebruksplanen har utsatt å konkludere når det gjelder kirkene i Groruddalen prosti. Det sendes nå ut på høring et dokument som ikke fremmer. Det vil bli arbeidet videre med dette prostiet – i samarbeid med prostien, menighetsrådene og andre aktører.

At vi har utfordringer er åpenbart. Demografien endrer seg. Vi kan se at det i dag ligger en kirke på steder det knapt bor folk, mens det i nyetablerte bydeler kan være langt mellom kirkene. Bruken av kirkene endrer seg – og vi er nødt til å stille spørsmålet: Hva betyr det å være en folkekirke i dag – ikke minst med tanke på kirkebygget.

Debatten i Oslo har med all mulig tydelighet vist hvor viktige kirkene er i lokalsamfunnet. Hvor sterk reaksjonen blir når en kirke er truet. Da Hønefoss kirke brant for en del år siden, sto det raggerbiler med frontruten full av wunderbaum utenfor. Inni satt det unggutter og gråt. De gråt fordi kirken deres ble borte. Den kirken de var døpt og konfirmert i, og der slekta deres hadde hørt til. Kirken som sto på det stedet der de hørte til. Til alle tider har kirken markert stedet. Stedet du bor, der du føler tilhørighet. Skal vi forstå folkekirken, må vi stille spørsmålet: Hvorfor satt det unggutter i bilene og gråt da kirken deres brant. Uten det spørsmålet er vi ikke i nærheten av å forstå hva folkekirken er.

Saken *Prinsipper for kirkebygg* var på høring i Den norske kirke våren 2014, der teologiske og kirkerettslige prinsipper ble belyst. I høringsdokumentene la Kirkerådet frem en liste med

vurderingstema som det ble anbefalt å vurdere før det gjøres vedtak om avhending eller nedleggelse av en kirke. Da Kirkemøtet i 2015 vedtok *Prinsipper for kirkebygg og Regler for bruk av kirkene*, ble det blant annet henvisning til disse vurderingstemaene. Nå ser vi at 2015-vedtaket på Kirkemøtet hadde for liten vekt på tiltak for å forhindre avhending eller nedleggelse. Det ble også utarbeidet klare regler for hvordan kirkerommet kan brukes.

Bruk er det viktigste vern. Derfor må vi kanskje se om igjen på dette vedtaket. Kanskje vi må bli mer fleksible i hva vi tillater og åpne opp for å la andre berike kirkerommene? Jeg håper å se mange spennende konserter og andre kunstneriske prosjekter i kirkene fremover. Satt litt på spissen: Hvorfor var det trøblete å få til at artisten Aurora sang i Nidarosdomen? Og hvis stedets bibliotek har dårligere akustikk enn kirken, hvorfor ikke flytte arrangementet? Kort sagt: Hvorfor ikke bruke kirken MER. Hvorfor ikke våge å være nytenkende – også i bruken av kirkene?

Alle med ansvar for kirkene våre forvalter en unik del av den kanskje aller viktigste norske kulturarven. Kirken er ikke alene her i landet om å ha middelalder-bygg. Men vi er alene om å ha en stor mengde bygg som har vært i en kontinuerlig bruk siden middelalderen. Fortsatt brukes byggene til det de ble bygget til. Det vil si at de samme handlingene skjer i dag som for 900 år siden. Det er ganske sterkt å tenke på. Det er en viktig kulturoppgave å ta vare på sammenhengen mellom kirkehus og lokalsamfunn. Det er ikke så mange andre institusjoner der kulturminner fortsatt brukes. I Norge har vi verneprogram for brønns hus og stabbur. Hva da med kirken? Å ta vare på kirkebygg blir en vesentlig del av hvordan kirken kommuniserer med sin samtid. For kirkebygget snakker med folk.

Kirkerådet har aldri hatt en kirkebyggsak på sitt bord. Nå etablerer og tydeliggjør vi et nytt nasjonalt ansvar, også på dette området. Her er det all grunn til å takke KA som har tatt ansvar og byget kompetanse i mange år. Fremover blir også samarbeidet med Riksantikvaren viktig.

Parallelt med planene om avhending eller bruksendring, er det også et faktum at det de siste 20 årene er det også bygget 54 nye kirker. De fleste ligger på Sør-Vestlandet, men det er kommet minst én ny kirke i 17 av landets 18 fylker i denne perioden. Enkelte av disse har blitt oppført som ny kirke etter brann, men flertallet er bygd ut fra nye behov. Det handler om tjenlige bygg der folk bor. Flere av de nyeste kirkebyggene har fått stor internasjonal oppmerksomhet og vunnet arkitekturpriser. Noen eksempler på disse er Nye Våler kirke, Mortensrud kirke, Knarvik kirke og Nordluskatedralen i Alta. Vi ser en kraft rundt disse kirkebyggene, i form av dugnadsånd og eierskap. Og de brukes! Hele uken igjennom!

Kirken er blant de største kulturarenaene i alle lokalsamfunn. Denne høsten vil for eksempel 15.000 barn overnatte i kirken sin under arrangementet *Lys våken*. Kirkebyggene er møtepunkt mellom det private og det offentlige, og plasserer lokalsamfunnet midt i verden. Kirken er dessuten en fortelling om et lokalsamfunn og dets historie. Kirkene er bærere av en lokal historie om tro og lokalsamfunnets liv. For eksempel Enebakk kirke fra 1100-tallet. Den er en av landets ca. 150 steinkirker fra middelalderen som fortsatt er bevart. Interiøret her regnes som et av de mest interessante i Norge, ettersom det aldri har vært noen brann eller større ombygging. Kirken gir på mange måter et godt innblikk i mange sider av bygdas historie kirke. Kirkebenkene ble satt inn i 1634 og skal være de eldste kirkebenker som er i daglig bruk her i landet. På benkvangene er det malt navn på gårdene i Enebakk, totalt 126 gårdsnavn. Alle navn står på både høyre og venstre side, ettersom det var både en manns- og en kvinneside. Disse gårdene finnes fortsatt, og kirken inneholder dermed en oversikt over gårdene i nærområdet. På de to bakerste benkene står det "Gamle og Schrøbelige Husmænd" på høyre side og "Gamle og Schrøbelige Husmænds Quinder" på venstre side. Dette utgjør en helt unik mulighet til å lære om sosialhistorien. Om sosiale forskjeller, om forskjeller mellom kjønn, om levekår og rangordning. Et genialt utgangspunkt for kirke-skolesamarbeid om lokalhistorien!

Hva med finansieringen? KA har jobbet godt med dette i mange år, og i de to siste årene har KA, Kirkerådet og Bispemøtet sammen drøftet en framtidig kulturminneforvaltning av våre kirkebygg. Vi står sammen, men med ulike roller. Jeg mener at staten har et naturlig ansvar også etter 2017. Det er viktig å bygge opp en robust forvaltning, som løfter noe av byrden vekk fra de kommunale skuldrene. Staten må bidra, vi kan forvalte. Kulturministeren har også varslet endringer i den økonomiske ansvarsfordelingen for vedlikehold av middelalderkirkene *«for å avlaste kommuner som bærer en urimelig stor vedlikeholdsbyrde»*. På et besøk i Re i Vestfold uttalte hun følgende: «Nå er det middelalderkirkene sin tur, men når den turen kommer – det vet vi ikke. Men vi jobber med det. Ingen kan vite utfallet før vi er blitt enig om et budsjett, men dette er hvert fall noe som står på min ønskeliste.» Kulturministeren viser her viser ambisjoner om økte statlige bevilgninger for å ta vare på våre gamle steinkirker. Det gleder oss at regjeringen ser behovet for et krafttak for å redde denne viktige delen av kulturarven

Vi kommer ikke unna de økonomiske utfordringene. Men det er vårt ansvar å finne løsninger som sikrer at kirken er der folk er. At vi har kirker som er åpne og tilgjengelige og som favner hele livet. Først da er folkekirken virkelig folkekirke.
